

אנה טרכטנברוט

ראש תחום מגוון ביולוגי, המשרד להגנת הסביבה.
ייצגה את ישראל במפגש השביעי של IPBE

ציטוט

טרכטנברוט א. 2019. רק שינוי התנהגות ומדיניות
משמעותי יוביל לשיפור מצב המגוון הביולוגי
העולמי. *אקולוגיה וסביבה* 10(2).
העתק

רק שינוי התנהגות ומדיניות משמעותי יוביל לשיפור מצב המגוון הביולוגי העולמי

June, 2019 ב13

גיליון קיץ 2019 / כרך 10(2)

בקצרה

הדו"ח הראשון של מצב הטבע העולמי שפורסם במאי 2019 מוצא האצה בהתדרדרות מצב המגוון הביולוגי ואיום על רווחת האדם. 145 כותבים מובילים, כ-450 משתתפים, סקירה של כ-15,000 מסמכים במשך שלוש שנים – אלה התשומות שהושקעו בדו"ח מצב הטבע העולמי (או בשמו הרשמי: ההערכה הגלובלית של מצב המגוון הביולוגי ושירותי המערכת האקולוגית) [1]. הדו"ח אושר על-ידי המדינות החברות בפלטפורמה הבין-ממשלתית למגוון ביולוגי ולשירותי המערכת האקולוגית – IPBES (Intergovernmental science-policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services) שבחסות האו"ם, במפגש השביעי של הארגון, שהתקיים בתחילת מאי 2019 בפריז. זהו הדו"ח העולמי הראשון מסוגו שאושר על-ידי ממשלות, ועל כן הוא מהווה קונצנזוס שימשם בסיס בקביעת המדיניות הבין-לאומית בנושאים הנוגעים לשמירת המערכות האקולוגיות ותרומתן לאדם, וכן בקביעת מדיניות הפיתוח הבין-לאומית.

מחצבה בנחל שעלב, שבערבה הדרומית. "האיום הישיר הראשי על מצב הטבע ועל שירותיו לאדם הוא השינויים בשימושי קרקע" | צילום: מנחם זלוצקי

הממצאים העיקריים מהדו"ח הם:

- התדרדרות חמורה ונמשכת במצב המערכות האקולוגיות היבשתיות והימיות

ובמערכות של מים מתוקים.

- קצב הכחדתם של מיני צמחים ובעלי חיים ברחבי העולם הוא המהיר ביותר ב-10 מיליון השנים האחרונות, פי עשרות עד מאות מקצב הרקע של הכחדה. ההערכה היא כי כמיליון מינים נמצאים בסכנת הכחדה בטווח של עשרות שנים.
- השפע הממוצע של מינים מקומיים ברוב המערכות היבשתיות ירד ב-20% לפחות.
- האיום הישיר הראשי על מצב הטבע ועל שירותיו לאדם הוא השינויים בשימושי קרקע, היות ש-75% מפני השטח היבשתי העולמי עברו שינוי משמעותי.
- כ-40% מהאוקיינוסים עברו שינוי משמעותי, ושטח שוניות האלמוגים ירד ביותר מ-50% מאז 1870.
- 87% משטח בתי הגידול הלחים הושמד, ושלושה רבעים מהמים המתוקים מוקדשים לייצור חקלאי (צמחי ושל מוצרים מן החי).
- יותר משליש מהשטח היבשתי מוקדש לחקלאות, והשטח העירוני הכפיל את עצמו מאז 1992.
- ההגברה המשמעותית של שירותי המערכת האקולוגית של אספקה חקלאית באה על חשבון התדרדרות במצב רוב שירותי הוויסות והתרבות. למשל, כבר כיום יש ירידה בפוריות של 23% מהשטח היבשתי של כדור הארץ, ויש סיכון ליבול, ששווי השנתי מוערך ב-235–577 מיליארד דולר, בעקבות אובדן מאביקים.

בדו"ח מדורגים מחדש, לפי סדר השפעתם, הגורמים הישירים לפגיעה במצב המגוון הביולוגי, שממשיכים להתעצם:

- התמרת שטח טבעי לשימושים אחרים
- ניצול-יתר ישיר של מינים (למשל באמצעות דיג)
- שינוי האקלים
- זיהומים למיניהם
- מינים פולשים (בעבר הוערך כגורם השני בחומרתו).

הגורמים העקיפים העומדים בבסיס השינויים הם עלייה בגודל האוכלוסייה האנושית, עלייה בצריכה לנפש, וכלכלה המעודדת שימוש שאינו בר-קיימא במשאבים, כולל סובסידיות ממשלתיות הפוגעות במצב הטבע. גורמים אלה קשורים באופן ישיר לגידול בתמ"ג.

הדו"ח ניתח מספר תרחישים כלכליים-חברתיים עתידיים, ומצא כי **רק שינוי מערכתי מהותי (transformative change) במדיניות ובהתנהגות הפרט יכולים להפוך נגמות אלה ולהביא לעתיד בר-קיימא**. בראש השינויים הנדרשים: שימוש מושכל במשאבי טבע, ייצור בר-קיימא, צמצום הצריכה במדינות המפותחות, צמצום התמרת השטחים הפתוחים וייעול החקלאות.

עבור העוסקים בתחום הסביבה, ממצאי הדו"ח והתמונה העגומה העולה ממנו אינם מפתיעים. מה, אם כן, חדש בדו"ח זה? החידוש הוא קודם כול בתהליך – לראשונה בתחומים של מגוון ביולוגי ושירותי מערכות אקולוגיות אישרו רוב ממשלות העולם מסקנות הנובעות מממצאים מדעיים, דבר המביא איתו עלייה משמעותית בחשיפת מקבלי ההחלטות בדרגים הגבוהים ביותר למסרים. IPBES הוא גוף חדש, שהוקם בשנת 2012, ומטרתו העיקרית היא לחזק את הממשקים בין מדע לבין המדיניות העולמית והלאומית בתחום המגוון הביולוגי. בכך מקביל גוף זה ל-IPCC הוותיק בהרבה, הממלא תפקיד זהה בתחום שינוי האקלים. בפורום חברות 132 מדינות, ובהן סין, ארה"ב ורוסיה. תפקיד המליאה ובה נציגי הממשלות (ישראל יוצגה על-ידי הכותבת) הוא אישור הדו"חות. לפי כללי האו"ם, וכיוון שלמצאים יש השלכות פוליטיות משמעותיות, כל מילה בתקצירי המנהלים בני עשרות העמודים נידונה במשא ומתן עד להסכמה מלאה. הכותבים הראשיים נמצאים בדיון, ודואגים לשמירה על עקביות מוחלטת בין המסרים התמציתיים למקבלי ההחלטות לבין הממצאים המדעיים.

בימים אלה תופס תאוצה תהליך המשא ומתן לקביעת יעדים ותוכנית אסטרטגית חדשים לאמנת המגוון הביולוגי של האו"ם לעשור שאחרי 2020. משא ומתן זה יסוכם במפגש האמנה שיתקיים ב-2020 בסין. דו"ח מצב הטבע העולמי מהווה כיום את עיקר הבסיס המדעי לבחינת השגת היעדים הנוכחיים של האמנה (יעדי אייצ'י). על פי הדו"ח,

רק ארבעה מ-20 יעדי אייצ'י יושגו עד 2020. אי לכך ברור, כי התוכנית החדשה צריכה להיות שאפתנית ולעסוק בגורמי היסוד המביאים להתדרדרות. ישראל שותפה בדיונים על עיצוב התוכנית האסטרטגית החדשה של האמנה.

ימים לאחר פרסומו הוצג הדו"ח בפסגת שרי הסביבה של ארגון המדינות המתועשות (G7) והביא לחתימה על "הצהרת מצ" (Metz). בהצהרה מתחייבות אותן מדינות להגברת המאמצים לשמירה על המגוון הביולוגי. שבועיים לאחר מכן הוזמנו הכותבים הראשיים להעיד בפני ועדה של הקונגרס האמריקאי. החשיפה שממצאי הדו"ח זכו לה באמצעי התקשורת העולמיים חסרת תקדים. יש לקוות כי ההסכם הגלובלי שיתגבש יביא לפתיחת פרק חדש במצב המערכות האקולוגיות בעולם, וכן שגם בישראל יעלו מסקנות הדו"ח על שולחנם של מקבלי ההחלטות הבכירים ביותר בממשלת ישראל.

מקורות

1. IPBES. 2019. IPBES Global Assessment Summary for Policymakers.
-